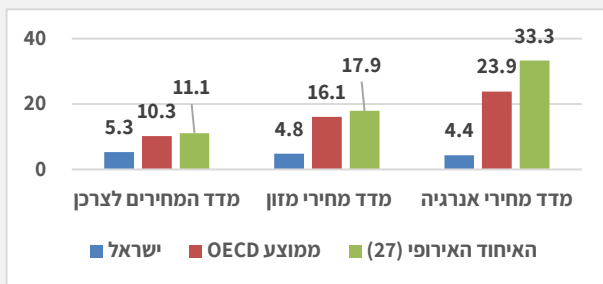

השינוי במדד מחירי המזון בשנת 2022

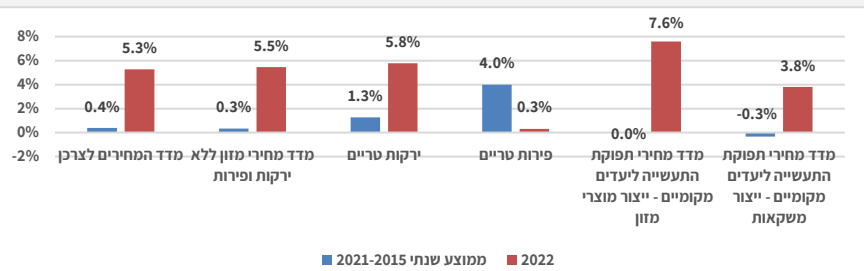
תמצית

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדת הכלכלה ב-16 בינואר 2022 בנושא "המגמה המתמשכת של עליה במחירי מוצרי המזון והשפעתה על יוקר המחיה". המסמך כולל סקירת השינוי במדדים מחירי תשומות ותפוקות בתת ענפים בשוק המזון, סקירת השינוי במדדי מחירים בתת ענפים בשוק המזון בישראל ובאירופה.

ענף מוצרי המזון ומוצרי צריכה מהירה (Fast Moving Consumer Goods) מורכב משלושה שלבים עיקריים בשרשרת השיווק, חקלאות, תעשייה מקומית ויבוא וקמעונאות. בשנים האחרונות מדד מחירי המזון בישראל עלה בקצב איטי יחסית. בתקופת משבר הקורונה בשנים 2020-2021 חלו שיבושים בשרשרת הייצור העולמית אשר פגמו בהיצע,

בפברואר 2022 החלה מלחמה בין רוסיה לאוקראינה וכתוצאה מכך החל גל עליות מחירי סחורות אחודות (קומודיטיס), בעיקר אנרגיה. בתרשים להלן מוצגת העלייה במדד המחירים לצרכן, מדד מחירי מזון ומדד מחירי אנרגיה, אשר חלה כתוצאה משיבושים בהיצע ומגידול בביקוש עקב היציאה ממשבר הקורונה, בישראל, בהשוואה לממוצע ה-OECD ולממוצע מדינות האיחוד האירופי.

בתרשים להלן השינוי במדד המחירים לצרכן, מדד מחירי מזון, ומדד מחירי תפוקה של תעשיית המזון ליעדים מקומיים בממוצע שנתי בשנים 2015 עד 2021 ובשנת 2022. אפשר לראות

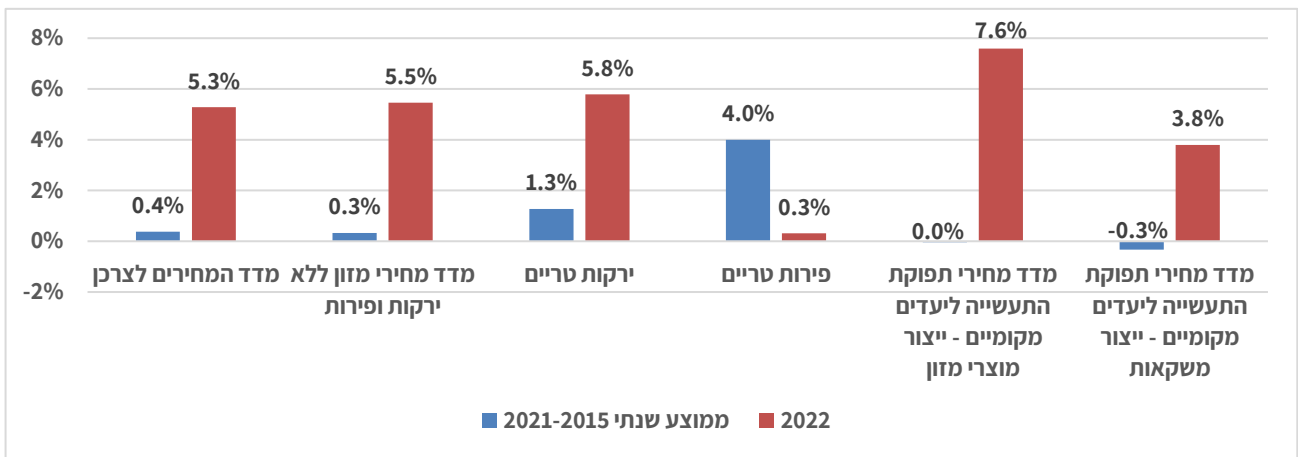
כי בשנים 2015 עד 2021 המדדים עלו בממוצע שנתי בשיעור מתון יחסית, מלבד מדד מחירי פירות טריים (מדד תפוקות התעשייה ליעדים מקומיים אף ירד בקצב של 0.3% בשנה), ובשנת 2022 חלה קפיצה בשיעורי העלייה.

בבחינת השינוי במדד המחירים בקרב מוצרי מזון נבחרים עלה כי מנובמבר 2021 עד לנובמבר 2022 עלה מדד המחירים לצרכן בקרב מרבית המוצרים שנבחנו, כאשר השינוי הגבוה ביותר במדד המחירים היה בקרב המשקאות הקלים, בשיעור של כ-22.8%, בגין המס על משקאות ממותקים, כאשר על כל משקה שיש בו לפחות 5 גרם סוכר ל-100 מ"ל משקה, הוטל מס קנייה בגובה של ש"ח אחד, או שישה ש"ח לליטר תרכיז או אבקה להכנת משקה. ובמדד מחירי הקמח, בשל עלייה מחירי החיטה בעולם.

1. השינוי במדד מחירי מזון בשנת 2022

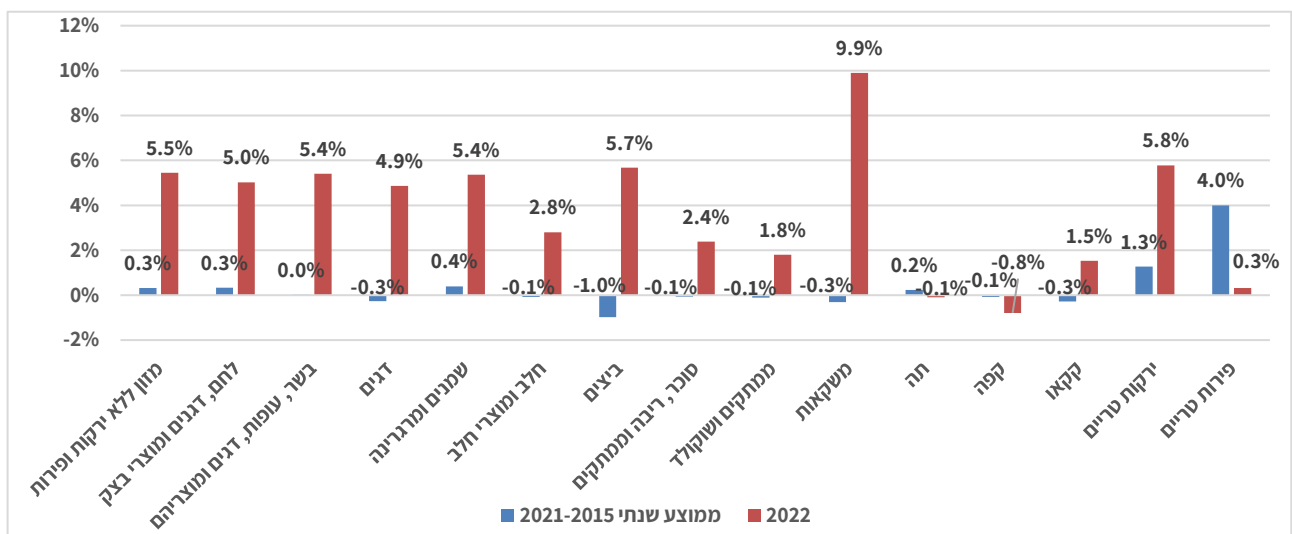
בשנים האחרונות עד לשנת 2022 מדד המחירים לצרכן בישראל עלה בקצב איטי יחסית, לרבות מדד מחירי המזון. בתקופת משבר הקורונה בשנים 2020-2021 חלו שיבושים בשרשרת הייצור העולמית אשר פגמו בהיצע, בפברואר 2022 החלה מלחמה בין רוסיה לאוקראינה וכתוצאה מכך החל גל עליות מחירי סחורות אחודות (קומודיטיס), בעיקר אנרגיה. תרשים 1 להלן מציג את מדד המחירים לצרכן, מדד מחירי המזון (לא כולל פירות וירקות), מדד מחירי פירות טריים ומדד מחירי ירקות טריים בשנים 2015 עד 2021 בממוצע שנתי ובשנת 2022

תרשים 1 - שינוי שנתי ממוצע מדדי מחירים לצרכן בשנים 2015 עד 2021 ובשנת 2022¹

אפשר לראות כי בשנים 2015 עד 2021 המדדים עלו בממוצע שנתי בשיעור מתון יחסית, מלבד מדד מחירי פירות טריים (מדד תפוקת התעשייה של משקאות ליעדים מקומיים אף ירד בקצב של 0.3% בשנה), ובשנת 2022 חלה קפיצה בשיעורי העלייה - מדד המחירים לצרכן עלה ב-5.3%, מדד מחירי המזון עלה ב-5.5% ומדד מחירי תפוקת תעשיית המזון ליעדים מקומיים עלה ב-7.6%. בתרשים 2 השינוי בקבוצות משנה של מדד מחירי מזון בשנת 2022.

תרשים 2 - שיעור השינוי במדדי מחירים לצרכן של קבוצות מוצרי המזון (נובמבר 2022)²

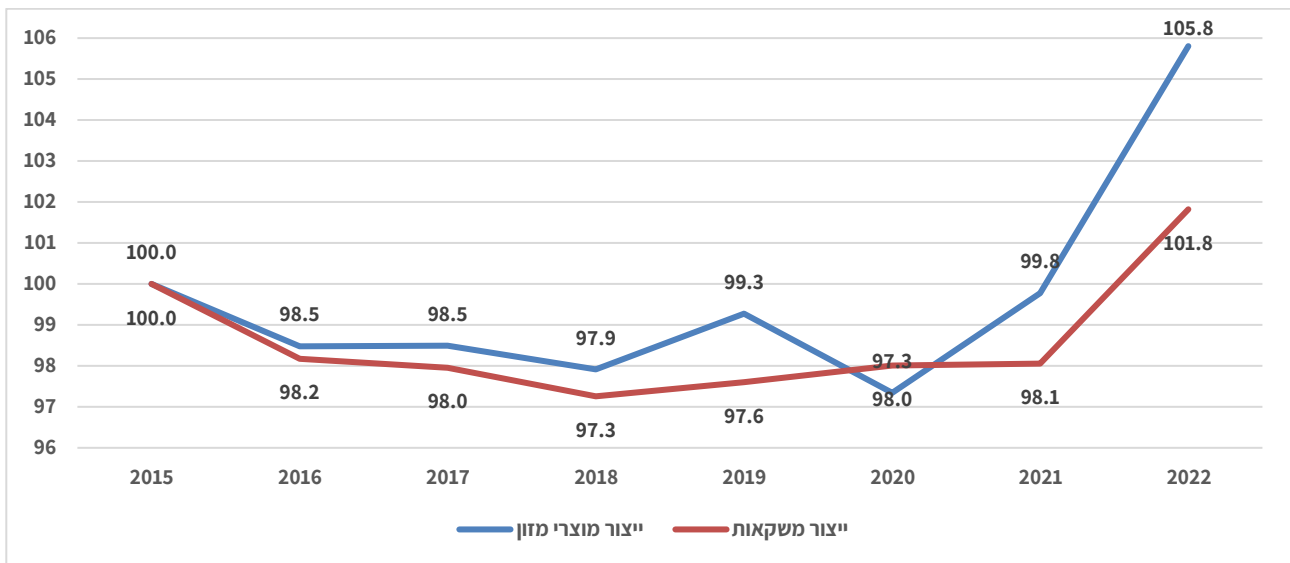

¹ הלמ"ס, מדדי מחירים, כניסה: 11 בינואר 2023, עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת. נתוני 2022: ינואר עד נובמבר.

² הלמ"ס, מדדי מחירים, כניסה: 11 בינואר 2023, עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

אפשר לראות כי בכל קבוצות המוצרים המרכיבות את מדד מחירי המזון חלה עלייה בשנת 2022 בהשוואה לממוצע שנתי בשנים 2015 עד 2021, מלבד תה, קפה ופירות טריים. מדד מחירי משקאות עלה בקצב מהיר יחסית שנת 2022 בעיקר בגין הטלת מס על משקאות ממותקים. **בנספח** נתונים על השינוי במדד המחירים במצרי מזון נוספים. תרשים 3 להלן מציג את מדד מחירי תפוקות התעשייה לשוק המקומי. יש לציין כי חלק מתשומות תעשיית המזון והמשקאות מגיע מהחקלאות המקומית וחלק מגיע מחו"ל.

תרשים 3 – מדדי מחירי תפוקות התעשייה לשוק המקומי (2013-2022)³

אפשר לראות כי מדד מחירי תפוקות לתעשייה בשוק המקומי בייצור **מזון** ירד בשנים 2015 עד 2021 בשיעור מצטבר של **0.2%**, ועלה בשנת 2022 בכ-**6%**, ומדד מחירי תפוקות לתעשייה בשוק המקומי בייצור **משקאות** ירד בשנים 2015 עד 2021 בשיעור מצטבר של **1.9%**, ועלה בשנת 2022 בכ-**3.8%**.

2. משקל צריכת מוצרי מזון מס הצריכה של משקי בית לפי חמישוני הכנסה

לוח 1 להלן מציג את ההוצאה על מזון ופירות וירקות בקרב חמישוני הכנסה.

לוח 1 – ההוצאה על מזון, פירות וירקות בקרב חמישוני הכנסה (2019)⁴

הוצאה	סך הכול	1	2	3	4	5	יחס
הוצאה על מזון (ללא פירות וירקות)	2,268	1,916	1,971	2,243	2,378	2,834	1.48
הוצאה על פירות וירקות	550	484	495	533	549	686	1.42
סך הכול מזון	2,818	2,400	2,466	2,776	2,927	3,520	1.47
סך ההוצאה על צריכה	15,990	10,308	12,519	15,569	17,757	23,806	2.31
אחוז ההוצאה על המזון מסך ההוצאה לצריכה	17.6%	23.3%	19.7%	17.8%	16.5%	14.8%	

אפשר לראות כי האחוז הגבוה ביותר בהוצאה על המזון מסך ההוצאה על הצריכה הוא בקרב חמישון הכנסה הנמוך **23.3%**, לעומת **14.8%** בחמישון הכנסה הגבוה.

³ הלמ"ס, **מדדי מחירים**, כניסה: 11 בינואר 2023, עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת. נתוני 2022: ינואר עד נובמבר.

⁴ הלמ"ס, **סקר הוצאות משקי בית 2019**, לוח 1.1 הכנסה והוצאה חודשית לתצרוכת בחמישוני של משקי בית, כניסה: 11 בינואר 2023.

3. השוואת רמת ומדד מחירי המזון, הפירות והירקות בישראל ובמדינות המפותחות

3.1 רמת מחירי המזון בישראל בהשוואה למדינות המפותחות

בדיון על מחירי מוצרים ושירותים יש להבחין בין רמת המחירים בנקודת זמן נתונה לבין השינוי במדד המחירים במשך תקופה נתונה. בלוח 2 רמת מדד מחירי המזון בישראל לעומת המדינות המפותחות, בתקנון כוח הקנייה (PPP).

לוח 2 – רמת מחירי מזון בישראל ובאיחוד האירופי לעומת מדינות ה-OECD (2017, במונחי כוח קנייה)⁵

תת-ענף	ישראל, OECD = 100	האיחוד האירופי, OECD = 100
מזון	136	91
לחם ודגנים	154	90
בשר	143	99
דגים	124	101
חלב, גבינה וביצים	179	90
שמן ושומן	143	94
פירות וירקות	96	91
משקאות קלים	149	90
משקאות אלכוהוליים	155	86

אפשר לראות כי מדד מחירי המזון בישראל בתקנון כוח הקנייה גבוה בשיעור של כ-36% מממוצע ה-OECD, בעוד המדד באיחוד האירופי היה נמוך ב-9% מממוצע ה-OECD. כמו כן, רמת המחירים בישראל גבוהה בעיקר בענפים שחל עליהם פיקוח ממשלתי הדוק וניהול מכסות (כמו **חלב וביצים**), ענף שבו רמת המחירים גבוהה ב-79% מהממוצע במדינות ה-OECD) הקטגוריה היחידה שבה רמת המחירים בישראל נמוכה לעומת מדינות ה-OECD היא **ירקות ופירות**.

הנתונים הגולמיים לפרויקט ה-PPP נאספים על ידי לשכות הסטטיסטיקה בכל מדינה ומדינה והעיבודים נעשים על ידי ה-OECD. על פי המדריך המתודולוגי לנתוני ה-PPP, מטרתם העיקרית של הנתונים היא לאפשר השוואה בין מדינות ברחבי העולם מבחינת רמת המחירים הכללית ומבחינת רמת המחירים של קטגוריות שונות, בהן הקטגוריה הכללית של מזון, וקטגוריות ספציפיות כגון לחם ודגנים, בשר, דגים, חלב, גבינות וביצים, פירות וירקות ושמינים.⁶

עם זאת, יש לציין כי השוואה על פי נתוני ה-PPP אינה מלאה, שכן קשה להשוות בין סלי צריכה שונים, הנבדלים באיכות המזון. לשם השוואה בין מחירי המוצרים בישראל לבין המחירים במדינות אחרות נדרשת בחינה של מוצרים זהים, מחירי מוצרים ממוצעים בנקודות מכירה שונות ובחינת גורמים משפיעים אחרים. ייתכן שמחיר מוצר כלשהו (או קבוצת מוצרים) גבוה יותר, אולם מחירו של מוצר אחר (או קבוצת מוצרים) נמוך יותר. כמו כן, יש הבדלים בין המדינות בדפוסי הצריכה, וגם **שערי החליפין הנומינליים** עשויים להשפיע על רמת המחירים בכל מדינה. ישנו דיון מתודולוגי בדבר הסתמכות על מדד ה-PPP. נטען כי מדד זה לא מודד את אותם המוצרים בכל מדינה, והגורם המשפיע ביותר על השינוי במדד הוא התמורות החדות בשער החליפין, ולא רמת המחירים עצמה.

⁵ OECD, [2017 PPP Benchmark results](#), accessed: January 11th 2023.

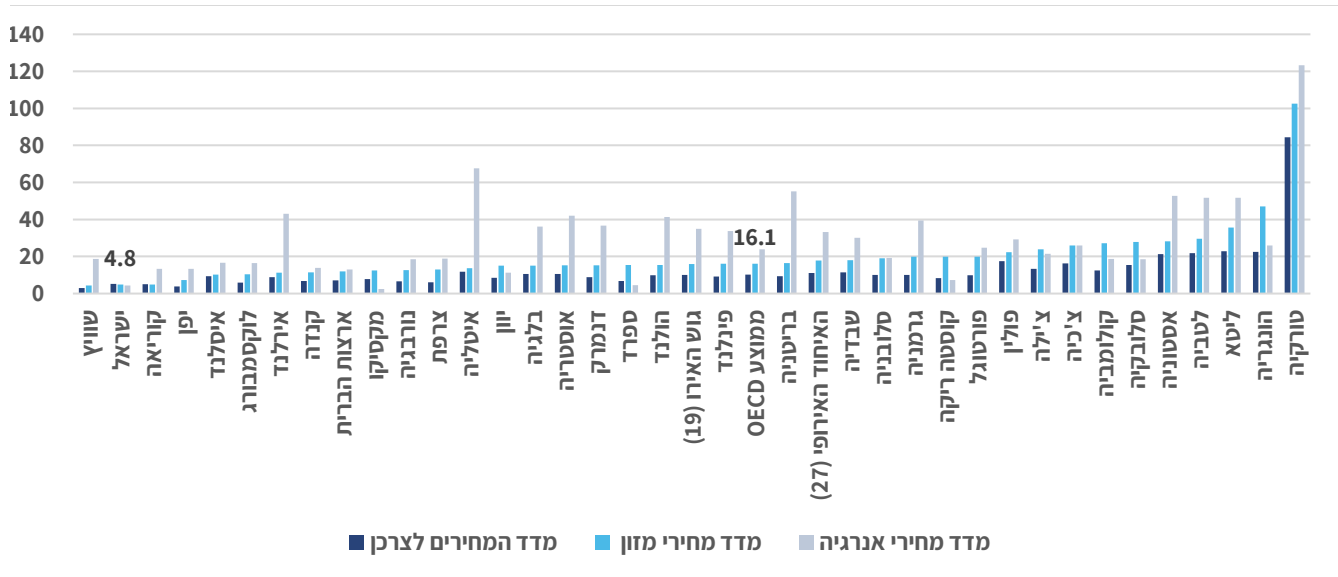
⁶ OECD, [EUROSTAT-OECD Methodological manual on purchasing power parities \(PPPs\)](#), 2012.

ראו בנושא מטרות נתוני ה-PPP, שם, עמ' 25, וכן analytical categories, שם, עמ' 266.

3.2 השינוי במדד מחירים לצרכן, מדד מחירי מזון ומדד מחירי אנרגיה במדינות המפותחות בשנת 2022

תרשים 4 להלן מציג את מדד מחירי האנרגיה, מדד מחירי המזון ומדד המחירים לצרכן בישראל במהלך השנה שהסתיימה בחודש נובמבר 2022 במדינות המפותחות.

תרשים 4: שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן במדינות המפותחות במהלך השנה שהסתיימה בנובמבר 2022⁷

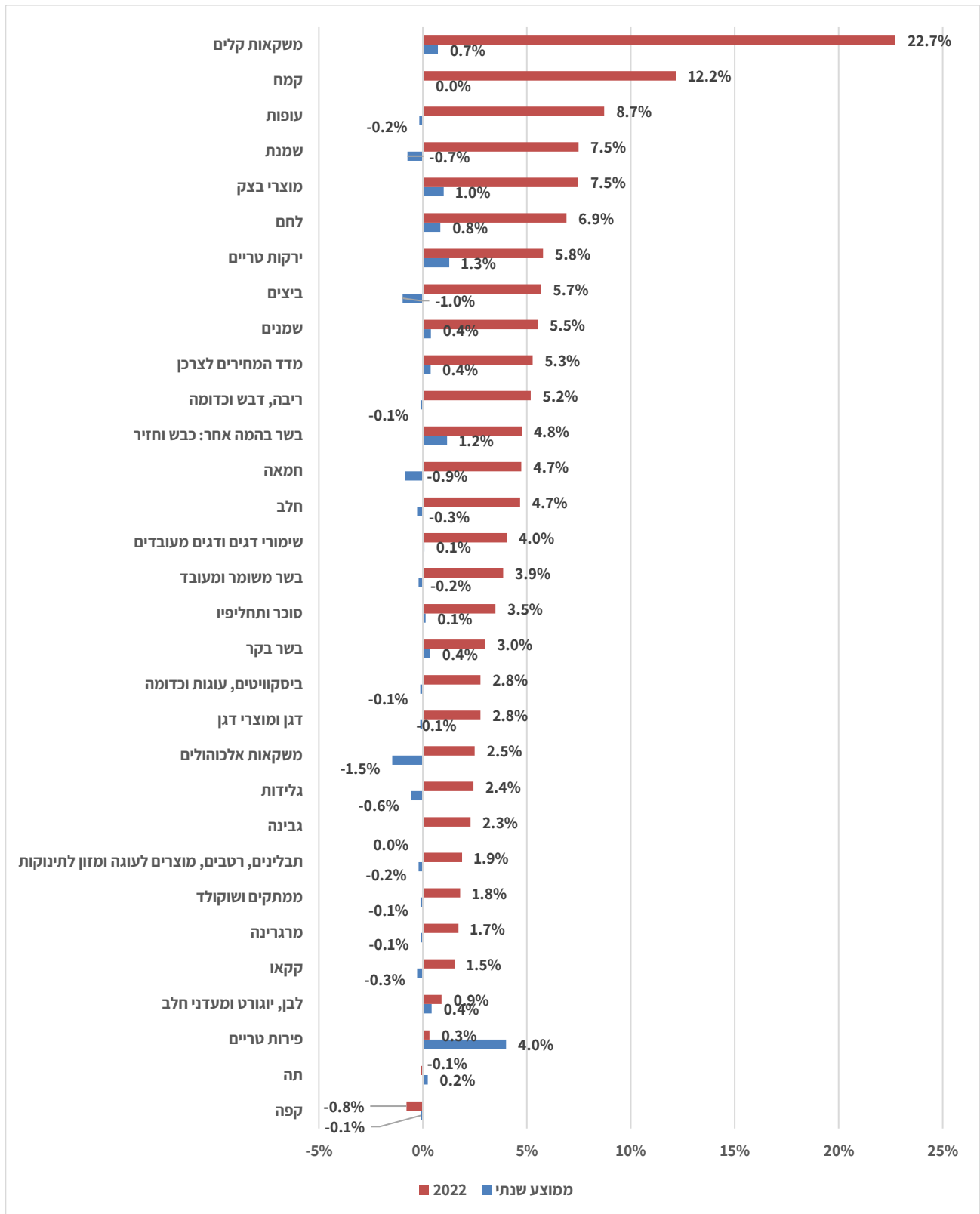

אפשר לראות כי בשנה שהסתיימה בנובמבר 2022 עלה מדד המחירים לצרכן בישראל ב-**5.3%**, מדד מחירי המזון עלה בכ-**4.8%** ומדד מחירי האנרגיה עלה בכ-**4.4%**. בממוצע ה-OECD מדד המחירים לצרכן עלה ב-**10.3%**, מדד מחירי המזון עלה בכ-**16.1%** ומדד מחירי האנרגיה עלה בכ-**23.9%**. מדד המחירים לצרכן ומדד מחירי המזון בישראל עלו בשיעור מתון יחסית ל-OECD, בעיקר מסיבות אלה: רמת המחירים לפני תחילת עליות המחירים הייתה גבוהה יחסית; הסתמכות ישראל על גז טבעי מקומי שמחירו יציב הובילה לעלייה מתונה יחסית במדד מחירי האנרגיה המהווה תשומה מרכזית במשק, ובלו גבוה יחסית (נקוב בש"ח) על בנזין וסולר מיתן את העלייה במחיר בהשוואה ליתר המדינות; משקל היבוא מסך התוצר בישראל נמוך יחסית, ולכן השפעת השיבושים באספקה העולמית ועליית מחירי הסחורות על ישראל מועטה יחסית.

⁷ OECD.stat, [Consumer price indices](https://data.oecd.org/consumer-price-indices/), accessed: September 12th 2022. Year end in July 2022. Food products include fruits and vegetables.

במדד האנרגיה נבחנים חשמל לצריכה פרטית, גז, נפט לשימוש ביתי, סולר להסקה ביתית ודלקים למכוניות (בנזין וסולר).

נספח - השינוי במדד המחירים של מוצרי מזון בממוצע שנתי 2015-2021 ובשנת 2022⁸

⁸ הלמ"ס, [מדדי מחירים](#), כניסה: 11 בינואר 2023, עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.